

tiszta épségén kívül — határozott egyéni íze is van.

Újabb irodalmunk egyik értéklője Csathót némi fölénytel a „szórazótató“ műfaj művelői közé utalja. Tudtommal a szórazótató nem tartozik a hét főbűn közé, nemesebb formájában meg éppen minden epikai vállalkozás fő-fő törekvése több ezer esztendő óta. Csathó eddigi műveiben nem hatolt a legnagyobb problémák legmélyebb mélységeibe. Ez igaz. De nagysággá kikürtölt újabb íróink is, kiket a villamoskocsikban kiadói reklámok egy-egy új Dosztojevskijnek hirdetnek, jobbára inkább csak a plakátokon tartanak rokonságot Dosztojevskij-vel, semmint könyvekben. Nálunk divat zseninek tisztelni mindenkit, pusztán azért, mert gyenge fejtségét nagy fába vágja, talentumos s a maguk tehetségével jól sáfarkodó íróinknak pedig — erről már Péterfy Jenő is panaszkodott — éppoly hamarosan felhánytorgatják, hogy miért nem zsenik, s miért csak „szórazótatók“.

Mi Csathó Kálmán regényeinek nagy kelendőségét a magyar olvasóközönség szempontjából is örvendetes ténynek tartjuk és Csokonai-könyvét is — mely talán legszebb és legnagyobb becsvággyal írt műve — örömmel és megnyugvással látjuk a villamoskocsik kiabáló plakátjai alatt békésen olvasgató utasok kezében. *Rédey Tivadar.*

Thoroczkai-Wigand Ede: A kert. Wigand Ede azokhoz a művészekhez tartozik, kik a művészetet nem a gazdagok kiváltságának tartják, nem az anyagi javak fényezésének, hanem szívósan azon dolgoznak, hogy a szépnek szeretetét a mindennapi kis élet szükségletei közé sorozzák. A legegyszerűbb ház, minden, ami benne van, a szék, az asztal előtt, a polcok és szekrények, valamennyi használati tárgy: alakjával, vonalaival, színeivel egymáshoz simulva, egymásra hangolva, állandóan a szép érzését keltse és táplálja. De épp ezért, ne legyen a gyári üzem árucikke, hanem a tulajdonos lelkének terméke. Így alakul ki az „otthon művészete“, mely híven tükrözi annak belső világát, aki megteremtette. Ezt a Ruskin-féle elvet Wigand még azzal mélyíti ki, hogy az otthon művészetét abból a föld-

ből sarjadoztatja, melyen áll; nem kell idegenből való behozatal, hanem azoknak az elemeknek továbbfejlesztése, melyek már itthon megvannak. „Művészi hitvallásom, mondja, régiben az újat keresni, az ősiességben gyökerező formanyelvet föleleveníteni.“ Ezt művelte Wigand Ede eddig írt könyveivel, melyekkel az idegen utánzásába kábult közönségünket a helyes útra terelgetné; ezt műveli gyakorlatban évek óta már ház- és bútorterveiben. Wigandban van valami Herman Ottó rajongásából, mellyel ősműveltségünk emlékeit kutatta és fenntartotta, és a sajnósan korán elhunyt Pekár Károly ájtatosságából, ki a „magyar nemzeti szépnek“, „a magyar géniusz esztétikájának“ lelkes, de fájdalom kevesektől ismert könyvet szentelt.

Wigand már több ízben foglalkozott a magyar háznak kedves tartozékával, a kerttel. Ezúttal fáradszónak kutatásainak egy új anyagát foglalta egybe. Egyik fejezete az „Elvirult kertek“-ről szól: a régi magyar úri házak kertjeiről, amint történeti forrásaink emlékeiben találhatók; a táblabíróvilág viragsairól, amint vidéki kúriákban, falusi parochiákban még ma is lelhetők; a falu parasztkertjeiről, ahogyan a házi szükséglet s a józan népérzék megteremti. — A másik fejezet „Kertjeink a jövőben“. Ebben az előbbi rész tanulságait gyakorlati módon értékesíti s bemutatja, hogyan használhatjuk fel a mult hagyományait ezután a magyar kertek megteremtésében. Kifejti az általános, célszerű és művészi követelményeket; megadja a ház előtti „benyíló kert“ — falun kiskert — képét; majd a ház körül és mögött elterülő ültetvények helyes és szép elosztásának elveit; különös gondot fordít a kisember kertjére, lelketüdítő és szívvidító bibelődésének helyére. Az ember előtt önkéntelen fölmerül két kertkedvelő költőnk képe: Tompáé, virágai közt, és Aranyé, gyümölcsfacsometéi mellett. — A harmadik fejezet a lakás virágairól szól: a virágtartó edényekről, a terített asztalról, s a virágos ablakról, mely kint barátságosan hívogat, bent pedig melegen ott marasztal a színes, illatos otthonban.

A könyv anyaga a hagyomány emlékeinek bűvárlatából, s az írónak az ország — még az éphatáru

Magyarország — egész területén tett tapasztalataiból gyűlt halomra. A szöveget vagy félszáz kép díszíti, egynehány angol, német és hazai eredetű; kétharmadja magának a szerzőnek kezemunkája.

S itt meleg ajánlással be is fejezhetnők e sok gyönyörűséget okozó könyvnek ismertetését, ha nem volnánk kénytelenek egy-két kifogást is tenni. Mindenekelőtt az egyes fejezeteknek nincsen meg a kellő belső rendjük. A szerző sokszor elkalandozik, félbeszakaszt valami megkezdett gondolatsort, újra visszatér hozzá, s ez előadását nyugtalanná teszi, holott tárgya éppen a derült nyugalmat, a csöndes elmélyedést kívánja. Ezt többször megzavarja a kerti virágok latin felsorolása, hosszas ismétlődő lajstromok, a magyar nevek mellett a csak szakemberek előtt érthető kurtított latin műnevekkkel, úgyhogy akárhányszor az ember középkori esziót vél maga előtt, titokzatos szótörmelekeivel. Ezen könnyen lehetne segíteni a mű végéhez csatolt névjegyzékkel, hol a magyar virág mellett ott volna tudományos latin neve is. A nyugtalan előadást modorossá fokozza a meg nem okolt régieskedés és népieskedés, mely oda is akaszt sallangot, ahol az nincsen helyén.

A növény- s a nyelvtudós is csóválja néha a fejét egy-egy nem egészen helyes adaton. A XIII. század kertjében nem termett *paprika*, hisz az csak Amerika fölfedezése után került Európába; nálunk a XVIII. század közepén említi először a szegedi kegyesrend kiadás-lajstroma, általánossá pedig csak az 1831-i kolera után lett. *Latorkert* hadi védelem volt a várak, táborok, nem a szelid virágos kertek körül. A *Berberis* nem *sóska*, hanem *sóskafa*, *borbolya*; ezt, bokor lévén, soha nem plántálták, s nem esináltak belőle *kukrejt*-et, mert ez *szálya-mártás*; hanem a gyümölcsét befőzték cukorral; a *sóskát*, *Rumex*, igenis plántálták, s esináltak belőle *sóskamártást*. Az *aranyka* nem pusztá rögön terem, hanem herén és lucernán élőködik a gazda veszedelmére. Az *Eufrozia* — helyesen *Euphrasia* — *szemvidítő fű*, nem pedig *kutyatej*, amely *Euphorbia*. Alig hiszem, hogy a rosszszagú és piszkosszínű *beléndeket*, *Hycscya-*

must meg a kertalji gazban burjánzó *fecskefüvet*, *Chelidonium* virágként ültették volna kertbe. *Mahagonit* sem láttam sövényben puszpáng és télizöld közt, de igen *Mahoniát*.

Egy-egy széphangzású szó a szerzőt arra csábítja, hogy Jókai-ként olyan jelentést tulajdonítson neki, amije egyáltalán nincsen. *Ildomos* nem annyit jelent, mint *illő, illedelmes*, hanem *okos, belátó* eszűt. *Iratos* nem *gyógyító, iratos fű* nem *orvosságos fű*, amivel a javasok élnek, hanem *színes, tarka*; helyesen él vele, mikor *„iratos, cifra festett üvegekről“* szól. A *vértelen* sohasem aggatták ki az ellenség levágott fejét, legföljebb a kaszát, s újabb időben egy kötés kukoricát vagy egy fűzér paorikát. A pataki *Gomboskert* nem Lórántffy Zsuzsa — ej, ej, eddig Zsuzsánnának hívták! — üveg-gombos rózsakaróiról kapta a nevét, hanem már jóval előtte a Gombos nevű hegyről, melynek a lábujában terül. A *gyümölcsény* sohasem volt gyümölcsös kert, hanem vagy szilfa, vagy bokros bozót. A *kelenec* az méhkas, de nem azonos a *kölöncel*, mely tuskót jelent, mit a kútgém végére akasztanak súlynak, vagy a harapós kútya nyakába akadéknak. Legfuresább, mikor a fülemülével az énekes madarak közé sorolja a *balatoni fuvacskát*, mely *kacsát*, legjobb esetben pedig *szárcsát* jelent. A pogány házi isteneknek, a nemzeti őshit füvéinek, a Tuhudúnoknak hagyjunk békét; ezek megjárják Jókai regényeiben, de nem komoly történeti munkában. Sok bosszantó sajtóhiba is tarkítja a szöveget, nem éppen javára. A szerző lobogó rajongásában sokszor nem mérlegelte eléggé forrásainak hitelességét, s készpénznek vette azt, amit a költői képzelet játéka termett. Igen szívesen vettük volna, ha a könyv végén felsorolja a magyar kertészet és kerttörténet forrásműveit, mert azt hisszük, hogy Lippain és Takáts Sándoron kívül több is akad irodalmunkban.

Ez a kevés fogyatkozás azonban nem árt a könyv érdemének, hiszen „vagyon mind az holdban, mind az napban, kit mi eklipsisnek hívunk“ — mondja Zrínyi. Neveljen e szép könyv sok lelkes barátot a magyar virágnak, a magyar kertnek.

Tolnai Vilmos.